

K biografii J. V. Scheybala:

Vařeka, Josef: Jubilejní pozdrav PhDr. Josefu Scheybalovi. *Český lid*, 80, 1993, s. 340–343. Zde výběrová bibliografie prací a výstavní činnosti J. V. Scheybala za léta 1950–1993.

Procházka, Lubomír: PhDr. Josef V. Scheybal – malíř-kronikář lidových kameníků a kamenosochařů. Článek věnovaný autorovým sedmdesátinám a výstavě jeho kreseb v Hořicích, jedné z největších a nejlépe aranžovaných – u příležitosti 115. výročí sochařsko-kamenické školy. *Časopis Kámen*, 5, 1999, 3.

Rubešová, Marie: Stezkami dědictví. *Chalupář a chatař*, 10, říjen 2000, s. 46.

Jakoubčová, Vladimíra: Nosil v srdci záskutí Českého ráje a Pojizeří. *Krkonoše*, č. 4, duben 2000, s. 30–31.

Vařeka, Josef – Scheybalová, Jana: Za Josefem V. Scheybalem (30. prosince 1928 – 28. září 2001). *Český lid*, 89, 2002, s. 61–62.

Samšínák, Karel: Odešel PhDr. J. V. Scheybal. *Od Ještěda k Troskám*, 2002, s. 5–8.

Harvan, Vlastimil: Na slovíčko s J. V. Scheybalem. Rozhovor u příležitosti vydání monografie o turnovském rodákovi, malíři Miloši Votrubcovi. *Krajské noviny Příboj*, 11. 4. 1965.

Kaván, Jaroslav: Kdo je J. V. Scheybal. Opožděná gratulace ke čtyřicátinám. *Noviny Jablonecka*, 26. 11. 1969.

Šumberová, Olga: Most přes propast času. Povídání o rodinné tradici, dokumentaci lidových památek a výstavách. *Náš domov – páteční příloha Zemědělských novin*, 15. 8. 1980.

Mikolášek, Vladimír: Piješ-li ze studny... Josefu Scheybalovi k jeho zítřejším narozeninám. Povídání o sběratelských zálibách předků, o setkání s malíři, o národopisu a kreslení. *Krajské noviny Příboj*, 30. 12. 1988.

Mikolášek, Vladimír: Vyznání lásky k domovu. Povídání o předcích, o jabloneckém domově, o knihách, kreslení a výstavách. *Časopis Krkonoše – měsíčník o přírodě a lidech*, 11, 1994.

Plessingerová, Alena – Vařeka, Josef: Několik slov o autorovi kreseb. *Stezky dědictví... Kalendář na rok 2001*.

Vzpomínka na Milana Stuchlíka

(*28. 7. 1932 ve Vídni – †22. 12. 1980 v Belfastu)

Vědecké osobnosti, které zasáhly do vývoje české etnologie druhé poloviny 20. století a poznamenaly její postupně se měnící tvář, nemají být zapomenuty. K výrazným badatelům této epochy nesporně patřil sociální antropolog PhDr. Milan Stuchlík, CSc., člověk myslivý, rozhodný, osobně statečný a čestný.

Milan Stuchlík nastoupil svou odbornou dráhu na počátku padesátých let. Tehdy syn vídeňských Čechů, drobných živnostníků, které osud a hledání pracovního uplatnění zavedly záhy po narození syna do Československé republiky – zprvu do Zlína (1933), po skončení druhé světové války do Prahy (1946) a poté do Teplic (1947), se stal studentem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Za svůj studijní obor si zvolil národopis, od počátku ovšem odhodlán věnovat se obecné etnologii. Milan Stuchlík patřil k etnologům, kteří svá studentská léta prožili v doznívající atmosféře poválečné euforie, v atmosféře, jež dosud navozovala vědomí perspektiv a možností sebeuplatnění v znovu se rozvíjející vědecké práci a současně evokovala vědomí povinnosti obohacovat společnost. K nabídnuté šanci v pojetí tehdejších studentů etnologie (či přesněji v dobovém vyjádření „národopisu“) náležela i volba směru badatelského zájmu

a myšlenkových východisek, z nichž tento zájem bude rozvíjen a kultivován. Diskuse o otázkách vlastní volby a její opodstatněnosti probíhaly mezi studenty etnologie na půdě veřejné, poloveřejné i ryze uzavřené. Milan Stuchlík volil jednoznačně a nekompromisně: zaměřil se na etnologii mimoevropských společností, ve vstupní fázi na problematiku nativních kultur Oceánie. V kulturní oblasti Oceánie našel také téma pro svou diplomovou práci (*Kamenné nástroje v kultuře původních obyvatel Melanésie*, 1956). Teprve po určitém hledání se přihlásil k sociální antropologii – v padesátých letech v české národopisné vědě neakceptované.

Po ukončení studia „národopisu“ na Filozofické fakultě University Karlovy v Praze v roce 1956 působil Milan Stuchlík patnáct let jako odborný pracovník v Náprstkově muzeu Národního muzea v Praze. Zde spravoval sbírky z oblasti Oceánie. V jeho pojetí práce muzejníka nedílně slučovala práci výzkumnou, sbírkotvornou a dokumentační. Jednoznačně ovšem preferoval dvě první tvůrčí aktivity. Ty odpovídaly jeho intelektuálnímu schopnostem i ambicím. Svě poslání viděl však i v činnosti učitelské, ve výchově nové generace českých etnologů zorientovaných ve světových trendech antropologického bádání. Na počátku šedesátých let stál proto logicky, spolu s Ladislavem Holým, u zrodu výuky sociální antropologie na FF UK (1962). Obklopi se skupinou ambiciózních mladých lidí, které odborně vedl a názorově modeloval, lidí, kteří s nadšením přijímali jeho podněty.

V tomto prvním období své vědecké dráhy se Milan Stuchlík zajímal nadále především o problematiku přírodních národů Oceánie, Indonésie a Austrálie. Z okruhu této široké problematiky také

zvolil téma své kandidátské disertace: *Batacká sociální a politická organizace (Baatac Social and Political Organization, Annales of the Naprstek Museum 1, 1962, a 2, 1963)*. Z pozice zaměstnance Náprstkovy muzea však podnikal studijní cesty i do oblastí jiných, do oblastí Předního Východu a Afriky – do Afghánistánu, Maroka, Egypta – Nubie a také do Mali. Zde všude prokázal svou schopnost kontaktu s terénem a lidmi jiných kultur, odtud také přivezl pozoruhodné sbírkové předměty.

Na počátku 60. let byla česká sociální antropologie „objevena“ předními antropology z Cambridge, profesory Mayerem-Fortese a Ianem Cunnisonem, kteří ji vzali „pod patronát“. Milan Stuchlík byl na jaře 1968 pozván strávit několik studijních měsíců na půdě St. John's College jako hostující akademik.

Touha poznávat a dokumentovat dosud nepopsané society a kultury vedla Milana Stuchlíka i k rozhodnutí využít program výměny vědeckých pracovníků mezi univerzitami v Chile a v Československu. Zvolil výzkum indiánů kmene Mapuche, kmene sídlícího v jižním Chile na samé hranici s Argentinou v rezervaci Coipuco. V červnu roku 1968 odjel do Chile s jednoznačným záměrem: uskutečnit roční stacionární antropologický výzkum indiánského obyvatelstva v životních podmínkách daných hranicemi rezervace. Nicméně, společenské souvislosti, stojící mimo osobnost Stuchlíkovu, však jeho plány zásadně změnily. Prodloužená výzkumná stáž a posléze opakovaně cíleně prodlužovaný vědecký pobyt v Chile se v roce 1972 změnil v doživotní exil – nikoli však ze Stuchlíkova podnětu. Rozhodla vůle pokračovat v započatém odborném díle.

Působení Milana Stuchlíka v Chile, ve vstupní fázi orientované na terénní

antropologický výzkum zaštitěný univerzitou (*Universita de Chile*) v Santiagu – pobočkou v Temuku (v provinčním městě oblasti, kde prováděl výzkumy), se záhy neomezilo pouze na práci badatelskou. Již v roce 1969 přijal Milan Stuchlík jako výzvu nabídku *Ústavu pro ochranu domorodců v Temuku (Instituto Indigena)* a poté i univerzity v Concepción přednášet sociální antropologii. V prvním případě byli jeho posluchači odborníci – lékaři, sociální pracovníci, právníci, a také misionáři, v případě druhém studenti. Ve své pedagogické práci zúročil Stuchlík učitelské zkušenosti na FF UK a cílevědomě na ně navázal. Pro koncipování osobitého projektu výuky, studijního programu, který bychom dnes označili jako široce pojatou sociální a kulturní antropologii, však Milanu Stuchlíkovi poskytla prostor až katolická univerzita v Temuku (*Universita Católica de la Frontera*). K vybudování svébytné katedry široce pojatého antropologického studia na této vysoké škole přikročil v roce 1970. Konstituoval tříletý výukový program ukončený promócí, který směřoval ke komplexnímu studiu společností a kultur jihoamerických indiánů. Jeho vizí bylo vybudovat mezinárodně uznávané univerzitní pracoviště slučující přípravu teoretickou s empirickým výzkumem, pracoviště se širokými nadnárodními kontakty, které by se stalo myšlenkovým centrem pro celou jižní Ameriku. Své úsilí na tomto poli považoval Milan Stuchlík za svou osobní prestiž, zásadní životní úkol a také závazek k hostitelské zemi. Svůj projekt soustavně naplňoval po necelé tři roky. V letech 1971 až 1973, tedy v letech pro chilskou společnost vysoce politicky exponovaných a krizových, působil na katolické univerzitě v Temucu jako vysokoškolský učitel a vedoucí ústavu

nazvaného „*Centro de estudios de la realidad regional*“ (Ústav pro studium regionů). Skutečnost, že byl po politickém převratu v Chile donucen opustit toto slibně se rozvíjející, přesto však teprve započaté a ještě nedokončené dílo, nesl těžce. Odchod z Chile pocítoval jako svou nezaviněnou prohru, jako opětovný zásah neočekávaných událostí do svých vědeckých plánů.

K vědeckým výsledkům chilského působení Milana Stuchlíka patří nejen jeho pedagogická činnost a rozsáhlá výzkumná práce orientovaná jednoznačně na populaci kmene Mapuche (např. *Niveles de la organización de los Mapuche, 1969 – Los mecanismos de la cooperación interfamiliant en de la comunidad Mapuche, 1972 – Life on a Halfshare: Mechanisms of Social Recruitment among the Mapuche of Southern Chile, 1976*). Věren tradici pracovníků Náprstkova muzea shromáždil Milan Stuchlík jedinečnou sbírku artefaktů hmotné a duchovní kultury příslušníků kmene Mapuche. Tu, opět podle tradic českých etnologů, věnoval Náprstkovu muzeu, ústavu, který byl jeho prvním pracovištěm a k němuž se cítil bytostně připoután.

Po odchodu z Chile se vědeckým působištěm Milana Stuchlíka stala zprvu univerzita v Cambridgi (1973 až 1974) a poté Queen's University v Belfastu (1974–1980). Vědeckou práci v letech svého britského působení orientoval již především směrem teoretickým a metodologickým. V myšlenkových koncepcích postupně opouštěl sociální antropologii a rozšířil svůj zájem na širokou problematiku filozofie společenských věd. V této době spolupracoval s řadou významných britských vědců, např. s Ernstem Gellnerem, Anthony Giddensem a dalšími. K jeho významným a uznávaným přínosům náleží rozpracování teorie

„Folk models“, kterou vypracoval spolu s Ladislavem Holým (srov. *The Structure of Folk Models, 1981 – Actions, Norms and Representations. Foundation of Anthropological Inquiry*, 1983).

Na samém konci sedmdesátých let se Milan Stuchlík opět vrátil k terénní práci. Po tři roky probíhající výzkum realizoval v severním Španělsku ve vesnici Javierrelatre v Arragonu. V jeho rámci řešil problém dopadu administrativních zásahů státu na život a společenské chování venkovského obyvatelstva, problém na přelomu 70. a 80. let živý a otevřený. Tento výzkum však již nedokončil a nezpracoval. Náhlá smrt ho zastihla v plném vědeckém rozmachu ve věku 48 let.

Queen's University v Belfastu po jeho smrti každoročně pořádala *Milan Stuchlík Memorial Lectures*, slavnostní přednášky, na které bývali zvaní nej přednější vědci v oboru společenských

věd. V roce 1981 je zahájil Prof. Ernest Gellner. *Mirjam Moravcová*

K biografii M. Stuchlíka:

Kandert, Josef: Čeští etnografové v zahraničí – příspěvek k poválečným dějinám oboru. *Český lid*, 78, 1991, s. 15, 20 (zde srov. bibliografii z let 1969–1983).
Kašpar, Oldřich: Foreign Ethnography at the Department of Ethnology and Folklore Studies Philosophical Faculty Charles University Prague. Bibliography of defendet Theses 1948–1978. *Annales of the Naprstek Museum* 11, Praha 1983, s. 166, 169.

Stuchlíková, Jarka: *Indiáni – politici – plukovníci. Život české rodiny v Chile 1969–1973*. Praha, Panglos 1997.

Za poskytnuté informace děkuji Josefu Kandertovi, Jarce a Alici Stuchlíkové a Jaroslavě Kadeřábkové.

b. Zprávy z konferencí a jiných akcí

Vztahy Romů a české většiny Praha, 31. ledna 2002

Seminář, který se konal 31. 1. 2002 v Praze, měl za cíl seznámit účastníky s vybranými výsledky výzkumu interetnických vztahů, „Vztahů Romů a české většiny“. Koordinátorem tohoto výzkumu byl PhDr. Pavel Navrátil, Ph.D. z Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, který seminář zahájil a přivítal všechny hosty. Kromě odborníků z Brna se na projektu podíleli i pracovníci Fakulty humanitních studií Univerzity

Karlovy v Praze, kteří také na semináři vystoupili a přispěli tak k podnětné diskusi na konci semináře.

Výzkum byl realizován díky podpoře programu PHARE, a to v deseti městech České republiky (Český Krumlov, Pardubice, Uherské Hradiště, Ústí nad Labem, Ostrava, Chomutov, Praha, Brno, Přerov a Vsetín.) Specifikace těchto měst proběhla na základě zjištění typu situace v dané lokalitě za poslední léta – problémové, neutrální a bezkonfliktní soužití majority a romské minority.

Během výzkumu měli pověření terénní pracovníci oslovit v každé lokalitě 100 respondentů z majoritní společnosti a 100 respondentů z romské minority, přičemž členové obou skupin museli žít